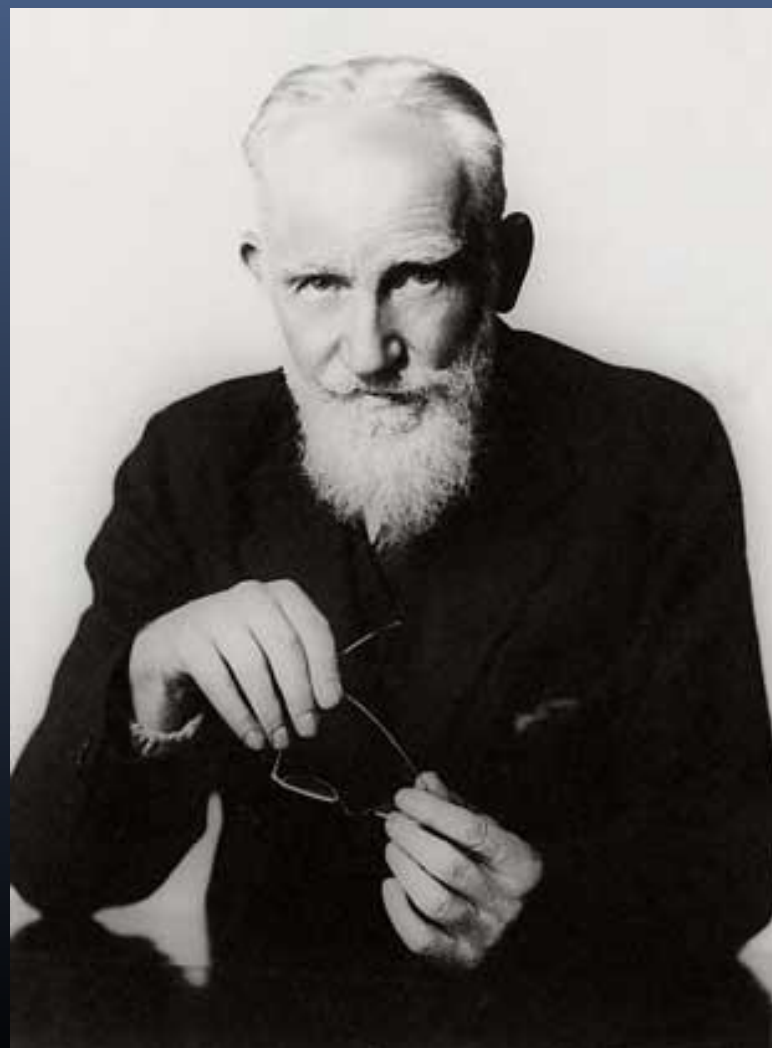
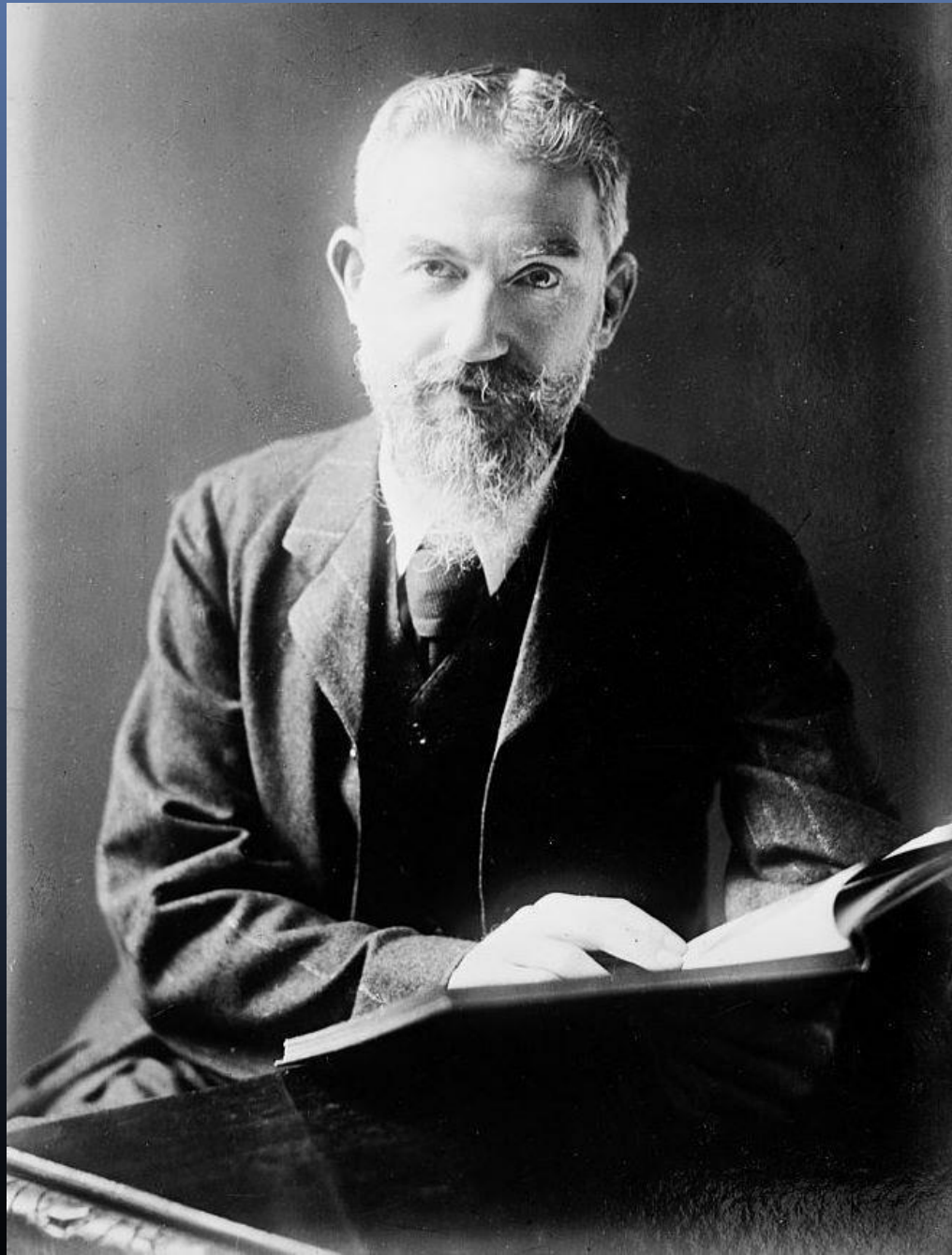


Джордж Бернард Шоу

(26 липня 1856 —
2 листопада 1950)





Джордж Бернард

Шоу

— англійський драматург, письменник, публіцист, прозаїк, есеїст, один з реформаторів театру ХХ століття, пропагандист драми ідей. Бернард Шоу ірландського походження, родом з Дубліна, лауреат Нобелівської премії з літератури за 1925.

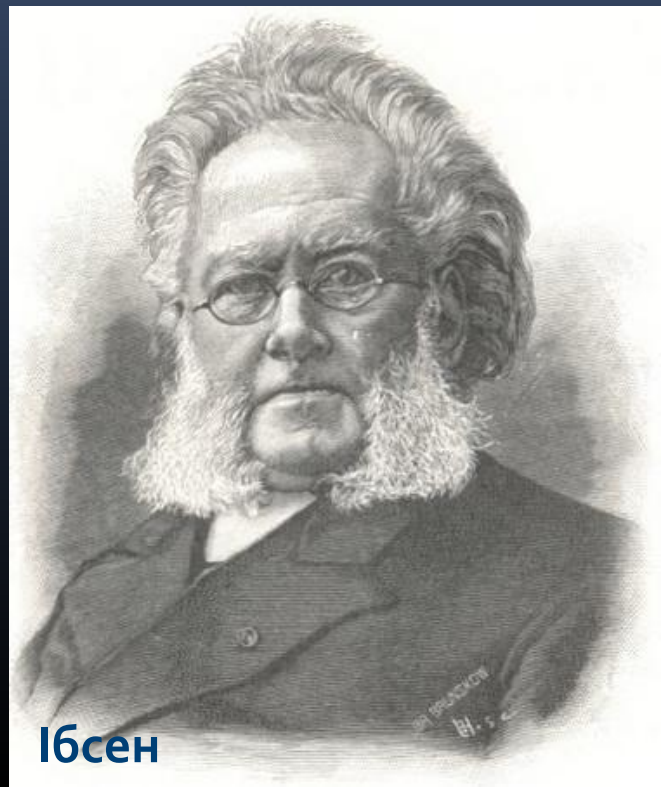
- Бунтівний характер юнака повставав проти мертвої і сухої системи шкільного навчання. За його словами, він «утік із класичної школи» саме тоді, коли йому «загрожували заняття Гомером». У 1871 році п'ятнадцятирічний Шоу починає працювати клерком. У 1876 році він переїздить до Англії. Але саме Ірландія, де всі соціальні, національні й релігійні суперечності епохи виявлялися особливо гостро, сформувала характер Шоу.



Саме Б. Шоу разом із Г. Ібсеном і А. Чеховим був «батьком» гостро соціальної, інтелектуальної драми, «драми ідей». Продовжуючи на новій основі традиції ібсенівського театру, Б. Шоу створив неповторно своєрідну драматургічну систему.



Чехов

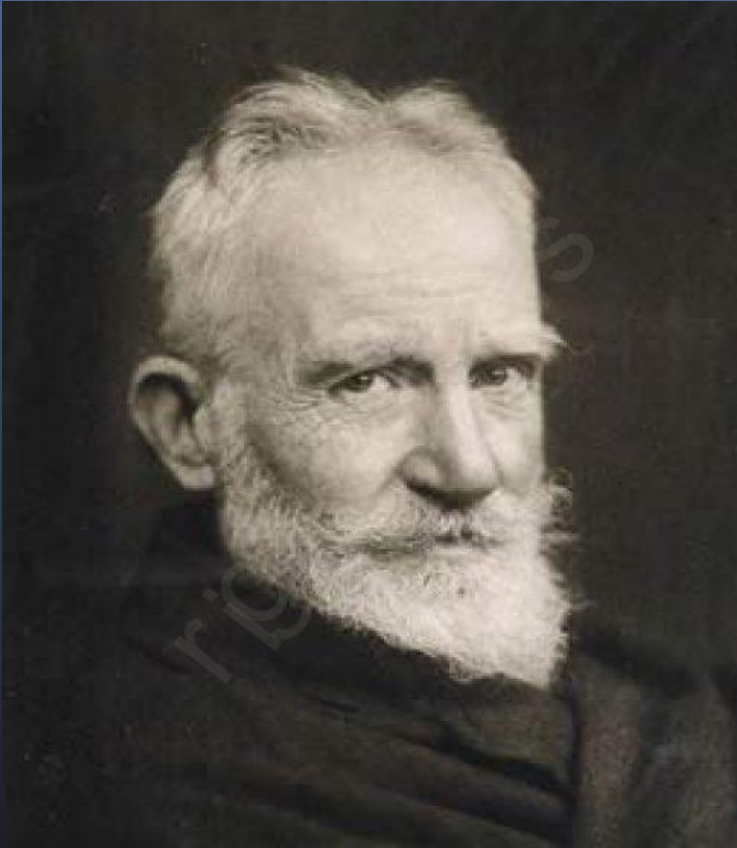


Ібсен

На українській сцені вперше ставив п'єси Шоу Лесь Курбас у «Молодому театрі» («Кандіда», 1918) й Театрі ім. Т. Шевченка («Учень диявола», 1922); пізніше в Театрі ім. І. Франка були виставлені «Свята Йоанна» (1924) й «Учень диявола» (1948).



Погляди Бернарда Шоу



В основі художнього методу Бернарда Шоу - парадокс як засіб повалення догматизму і упередженості - («Андрокл і лев», 1913, «Пігмаліон», 1913), традиційності уявлень (історичні п'єси «Цезар і Клеопатра», 1901, пенталогія «Назад до Мафусаїла», 1918-20, «Свята Іоанна», 1923).

Будучи прихильником соціалізму, вітав Жовтневу революцію в Росії, досягнення СРСР, які пов'язував з діяльністю Йосипа Віссаріоновича Сталіна, розділяючи омани частині західної лівої інтелігенції.

Незалежний театр

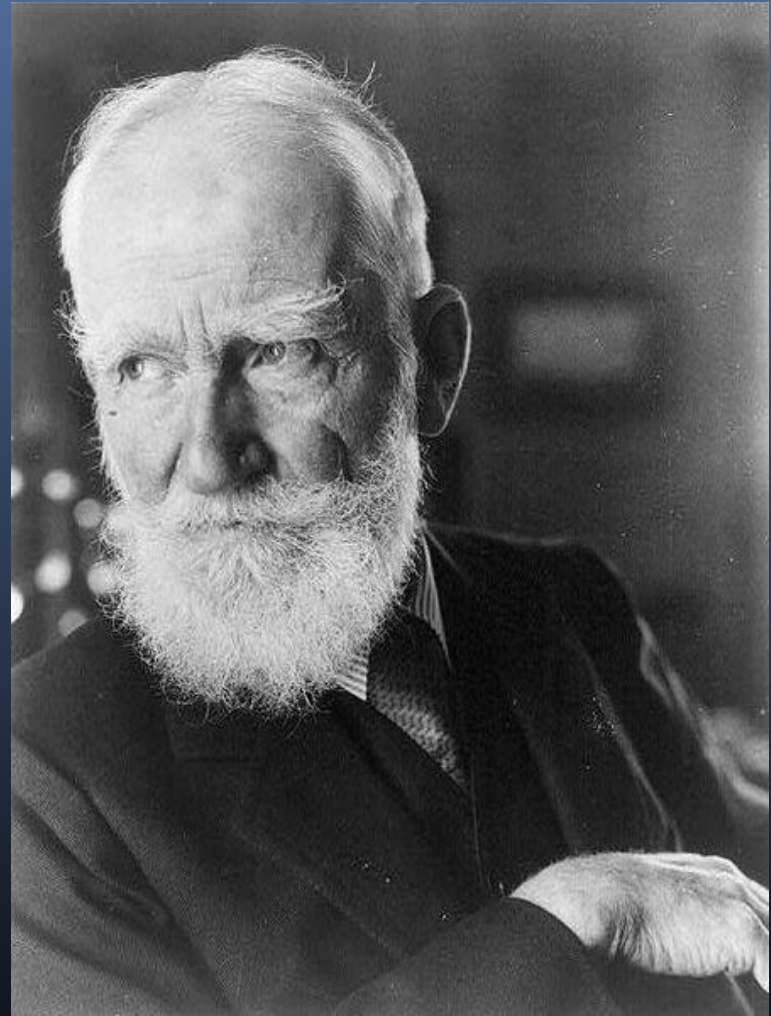


- Бернад Шоу народився 26 липня 1856 року в Дубліні. Ірландець за походженням, Шоу неодноразово звертався у своїй творчості до гострих проблем, пов'язаних з відносинами між Англією і «іншим островом Джона Булля», як названа його п'єса (1904).

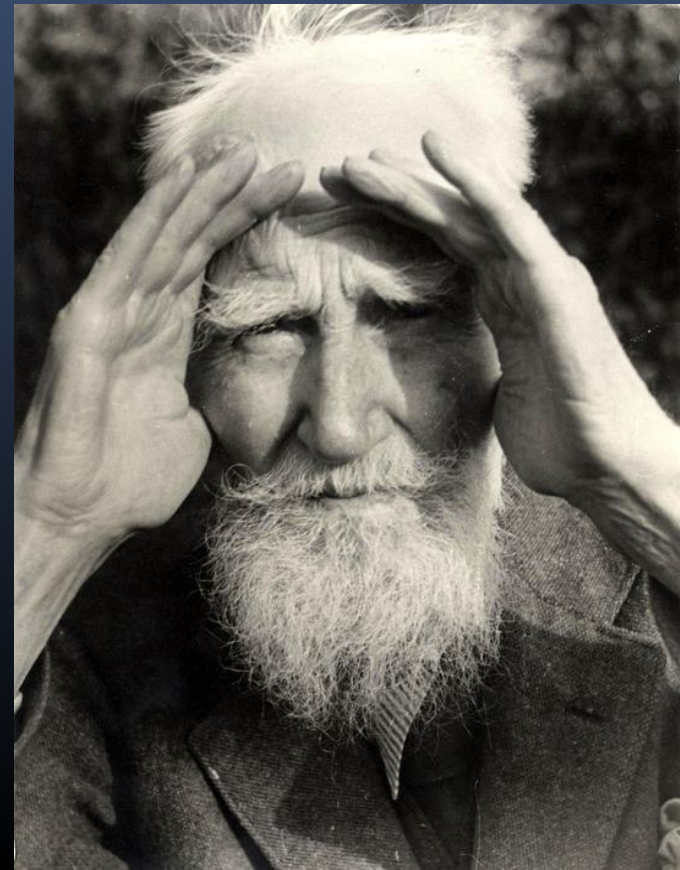
- Беручи участь в пропагандистських кампаніях фабіанців, Бернард Шоу починав свою літературну діяльність як автор трактатів, а також романів з відвертим ідеологічним підґрунтям. Бернард час від часу публікував новели і романи, які найчастіше представляли собою белетризований філософський нарис чи огляд понять і моралей, вбраних у форму цікавого оповідання з нетривіальною фабулою. Однак його справжнім покликанням виявився театр.

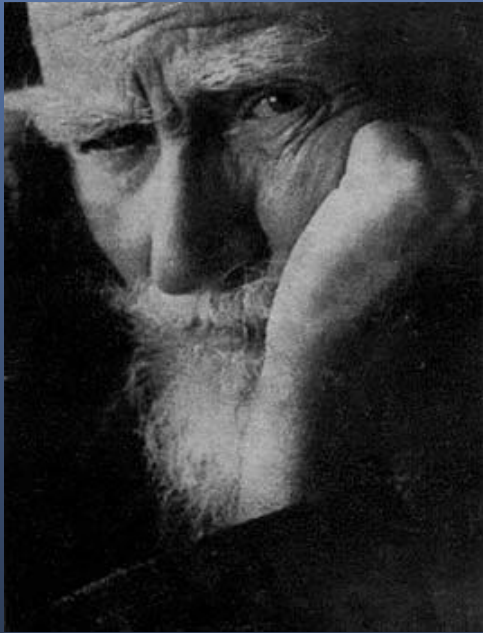


З 1888 Бернард Шоу постійно виступав як театральний критик газети «Стар», де спочатку писав про музичний театр, а потім і про драму. Рецензії Шоу зібрані в тритомному виданні «Наш театр дев'яностих» (1932). Велика стаття «Квінтесенція ібсенізму» (1891) набула характеру творчого маніфесту самого Шоу, що сповістив про своє неприйняття панування театральної естетики.

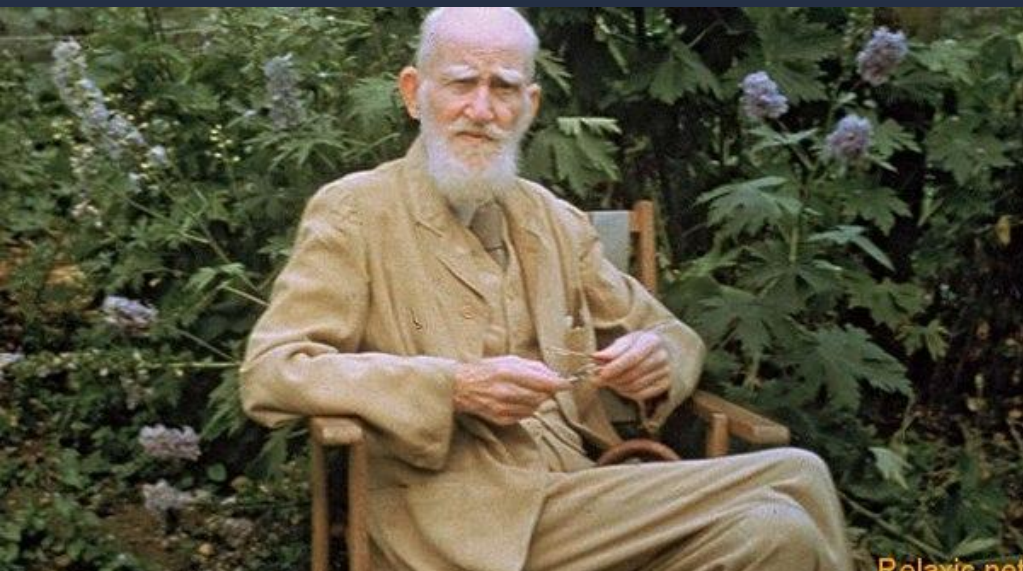


- Сучасна драматургія повинна була викликати прямий відгомін у аудиторії, яка впізнає в ній ситуації з власного життєвого досвіду, і провокувати дискусію, яка виходила б далеко за межі окремого випадку, показаного зі сцени. Колізії цієї драматургії, на відміну від шекспірівських, які Бернард Шоу вважав застарілими, повинні носити інтелектуальний чи соціально-викривальний характер, відрізняючись підкресленою злободенністю.





«Будинки вдівця» (1892) і «Професія місіс Уоррен» (1893, поставлена 1902), п'єси, що стали дебютом Шоу-драматурга, послідовно реалізують творчу програму. Обидві вони, як і ряд інших, створювалися для лондонського Незалежного театру, що існував на правах напівзакритого клубу і тому відносно вільного від тиску цензури.



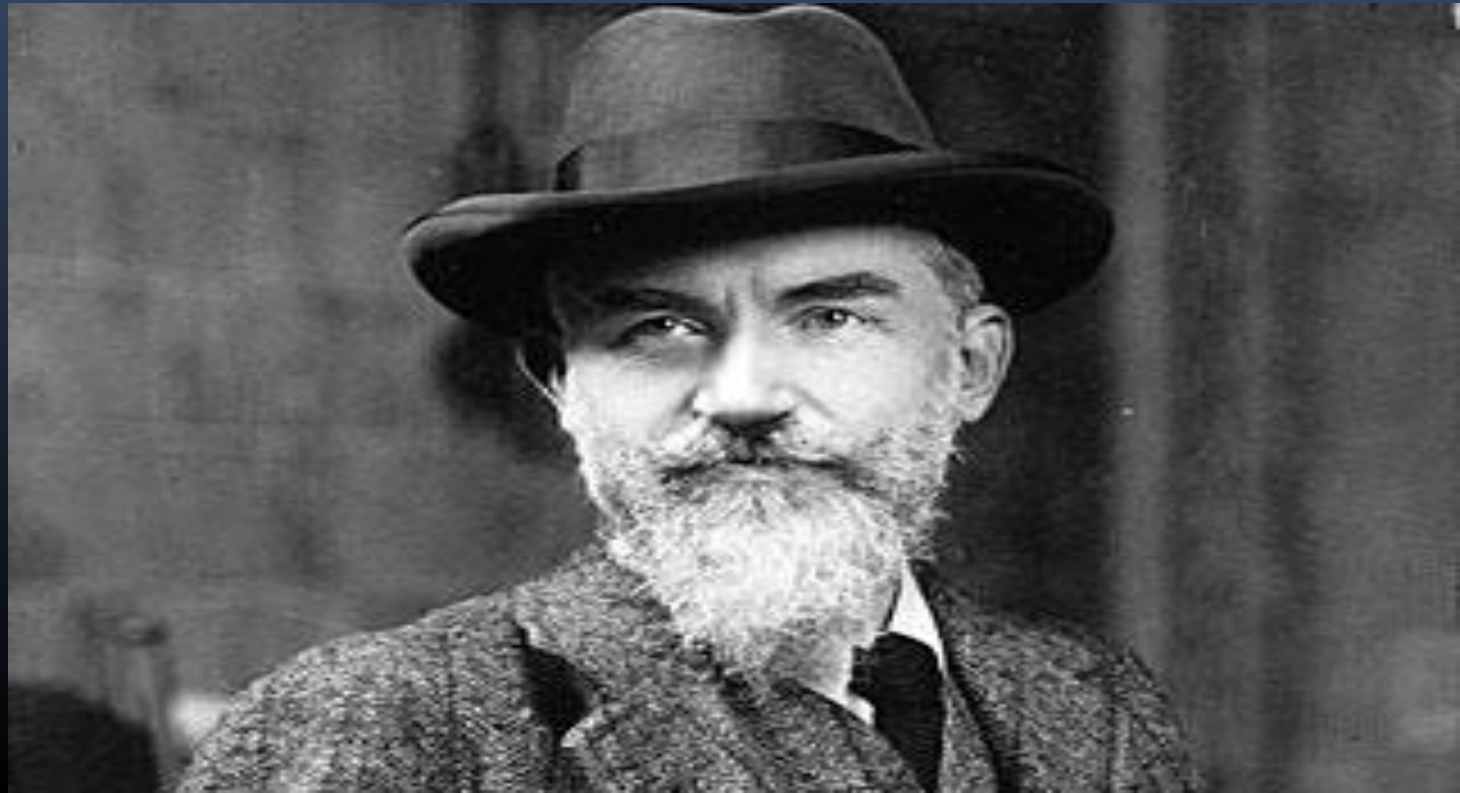
- Цикл, що отримав авторську назву «Неприємні п'єси» (до нього входить також «Серцеїд», 1893), зачіпає теми, які ніколи раніше не виникали в англійській драматургії: безчесні махінації, на яких наживаються респектабельні домовласники; любов, яка не рахується з міщанськими нормами і заборонами; проституція, показана як болюча соціальна виразка вікторіанської Англії. Усі вони написані в жанрі трагікомедії або трагифарса.

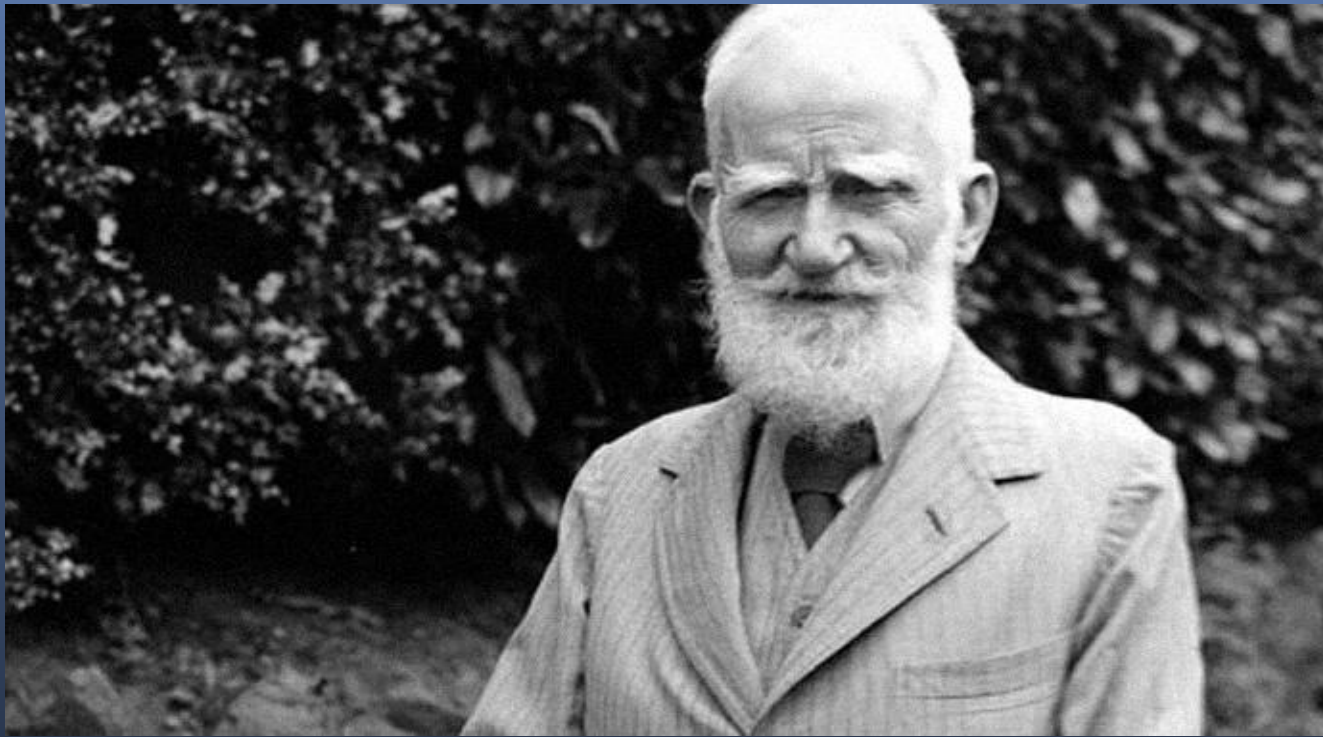


- У 1901 році Шоу опублікував новий цикл «П'єси для пуритан». Пояснюючи в передмові смисл загального заголовка, Шоу підкреслював, що він не ханжа й не боїться зображення почуттів, але він проти зведення усіх дій героїв лише до любовних мотивів.

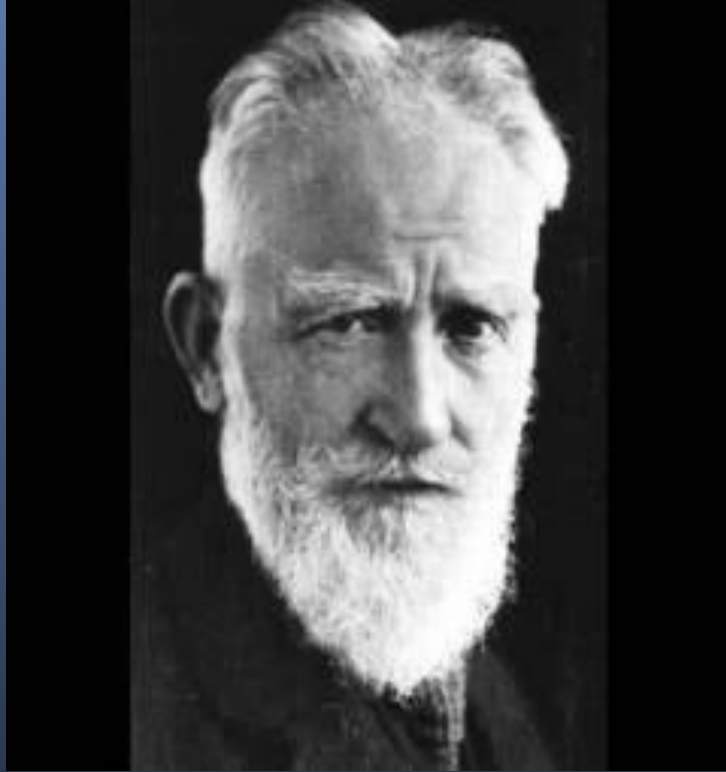


- П'єса «Дім, де розбиваються серця» (1913—1917), закінчена наприкінці Першої світової війни, відкрила новий період творчості Шоу. Відповідальність за трагічні події сучасності Шоу поклав на англійську інтелігенцію, яка віддала долю Європи «під владу підступного невігластва і бездушної сили».





- У підзаголовку Б. Шоу називає свою п'єсу «фантазією в російській манері на англійські теми», вказуючи, що зразками для нього були п'єси Л. М. Толстого і А. Д. Чехова. Шоу має намір по-чехівськи досліджувати душі, «розбиті серця» мешканців загального Дому, які бездумно витрачають культурні багатства нації.

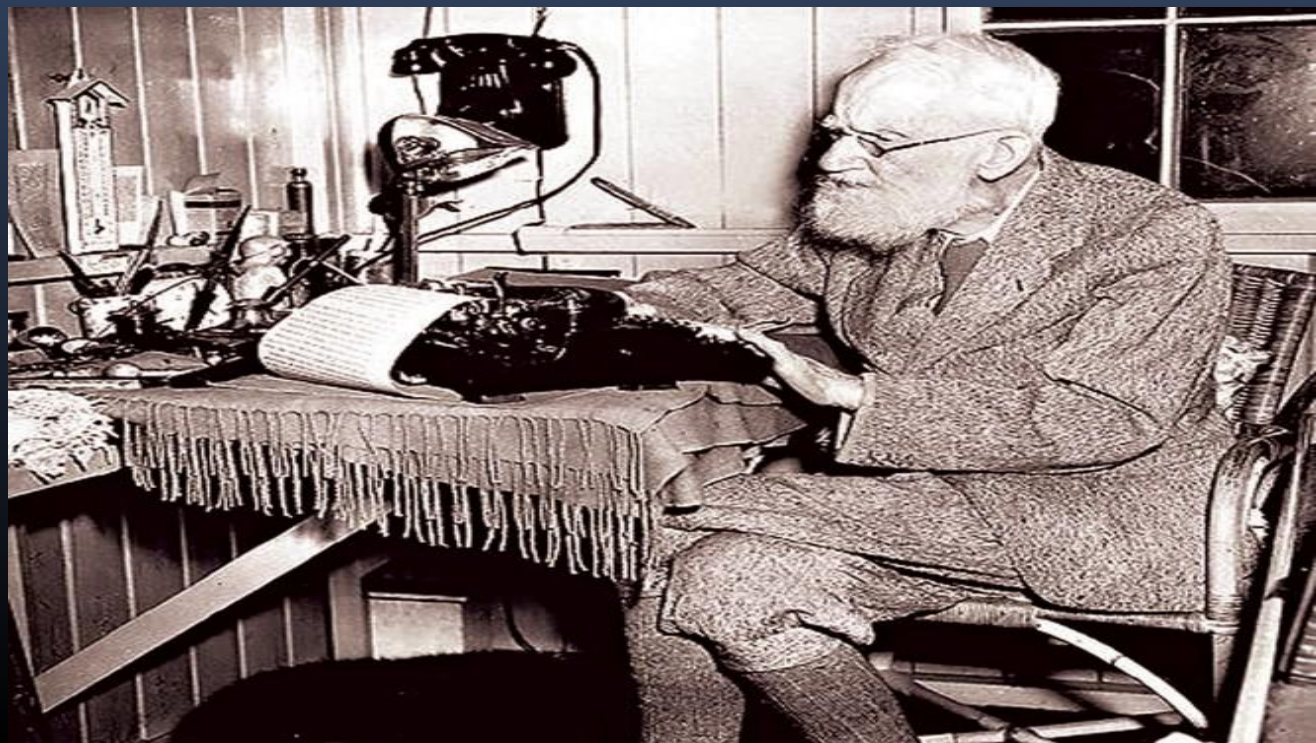


- У п'єсі «Дім, де розбиваються серця» реалізм Шоу набуває нових рис. Драматург звертається до символіки, філософської алегорії, фантастики, політичного гротеску. У подальшому парадоксальність гротескових ситуацій і фантастичність художніх образів стають невід'ємною рисою його драматургії.

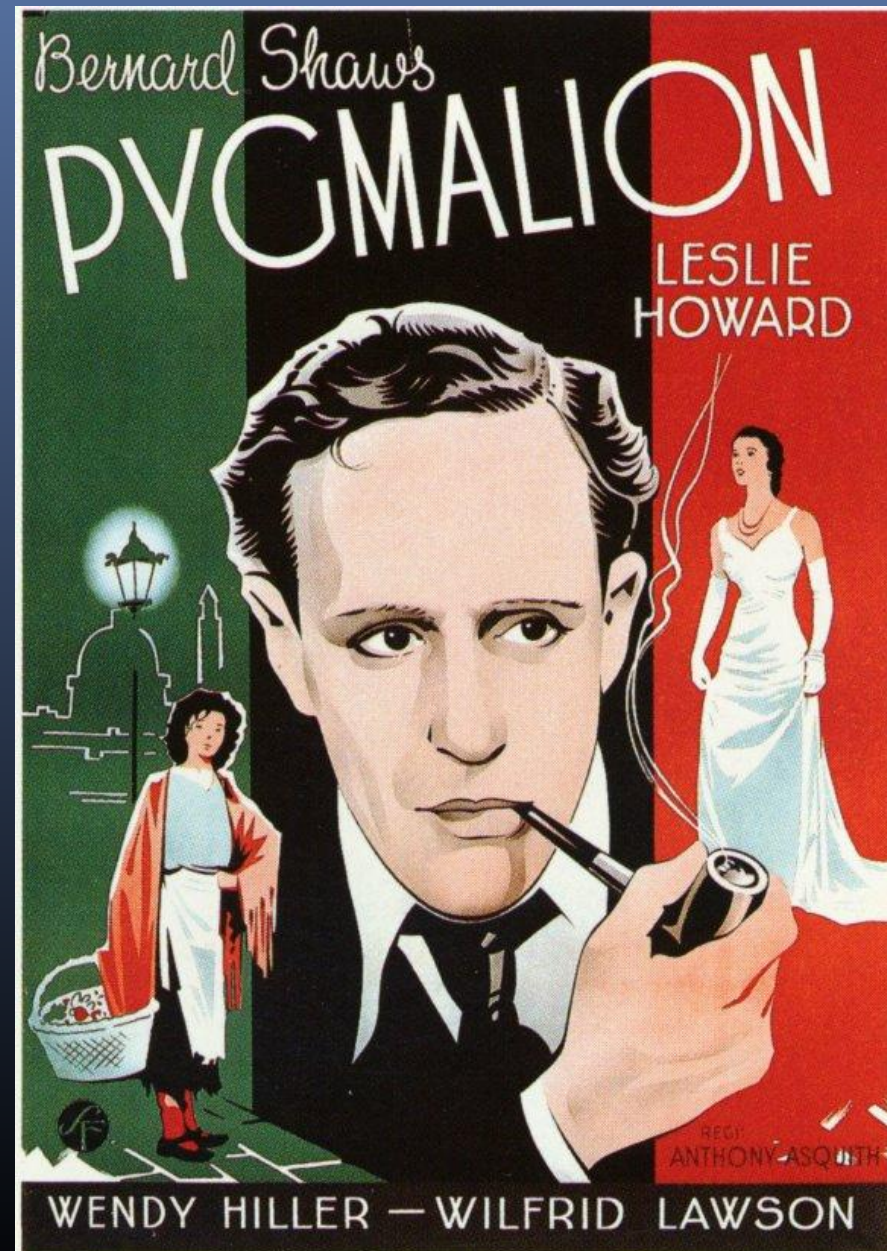
- В одній із таких п'єс — «Візочку з яблуками» (1929) — Шоу у гротескно-ексцентричній формі розкриває важливі особливості суспільно-політичної ситуації в Англії першої третини ХХ століття. У центрі п'єси — дискусія про політичну владу, яку провадять король Магнус і його кабінет міністрів.

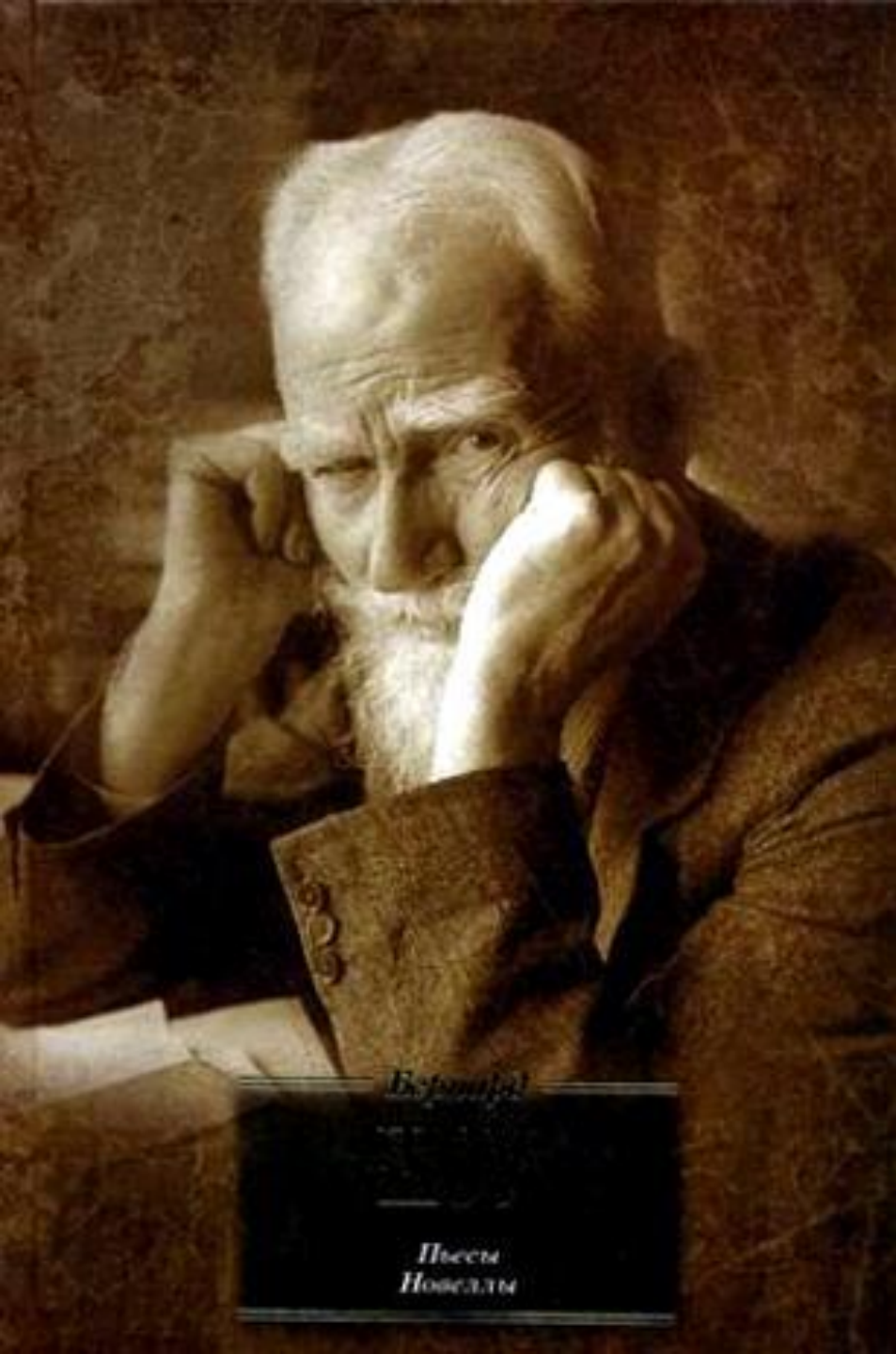


- Істинна сутність державного конфлікту не стільки у протистоянні самодержавства та викритої Шоу демократії, скільки — «їх обох і плутократії». Плутократія, писав Шоу в передмові до п'єси, «зруйнувавши королівську силу під приводом захисту демократії, купила і знищила саму демократію».



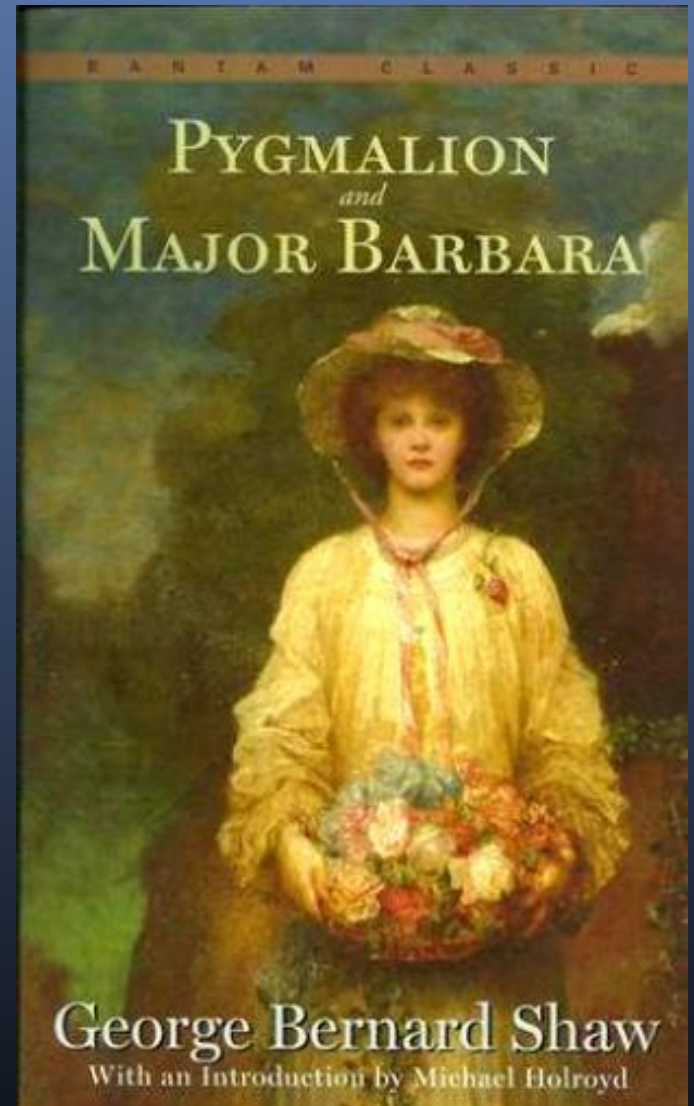
- Серед творів, написаних Б. Шоу до Першої світової війни, найширшої популярності набула комедія «Пігмаліон» (1912). Вихідною точкою для драматурга був античний міф про скульптора Пігмаліона, який створив статую морської богині Галатеї.



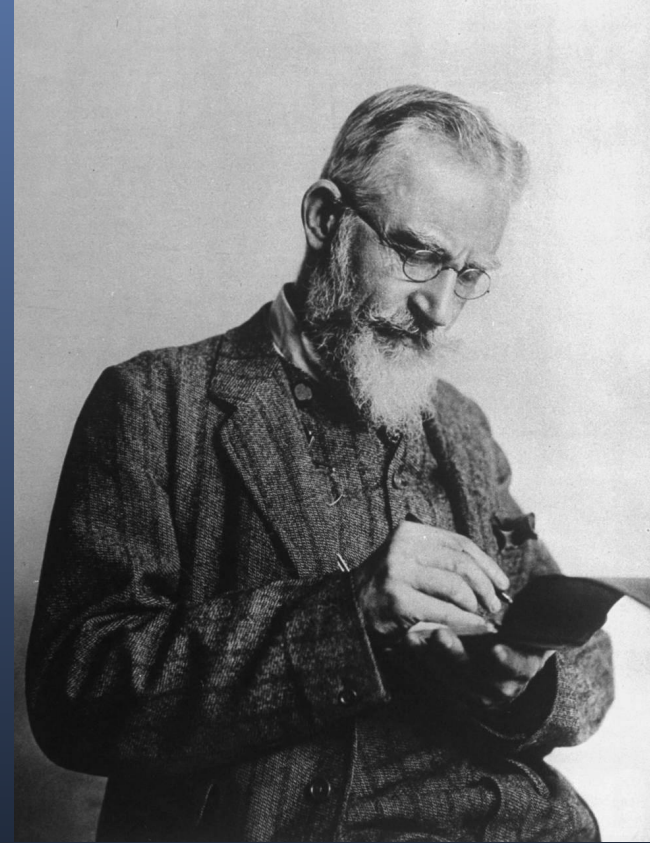


Б. Шоу запропонував сучасний варіант прадавнього міфу: в центрі уваги письменника не всесильне кохання, а проблеми багатства особистості й можливості реалізації духовного й інтелектуального потенціалу людини.

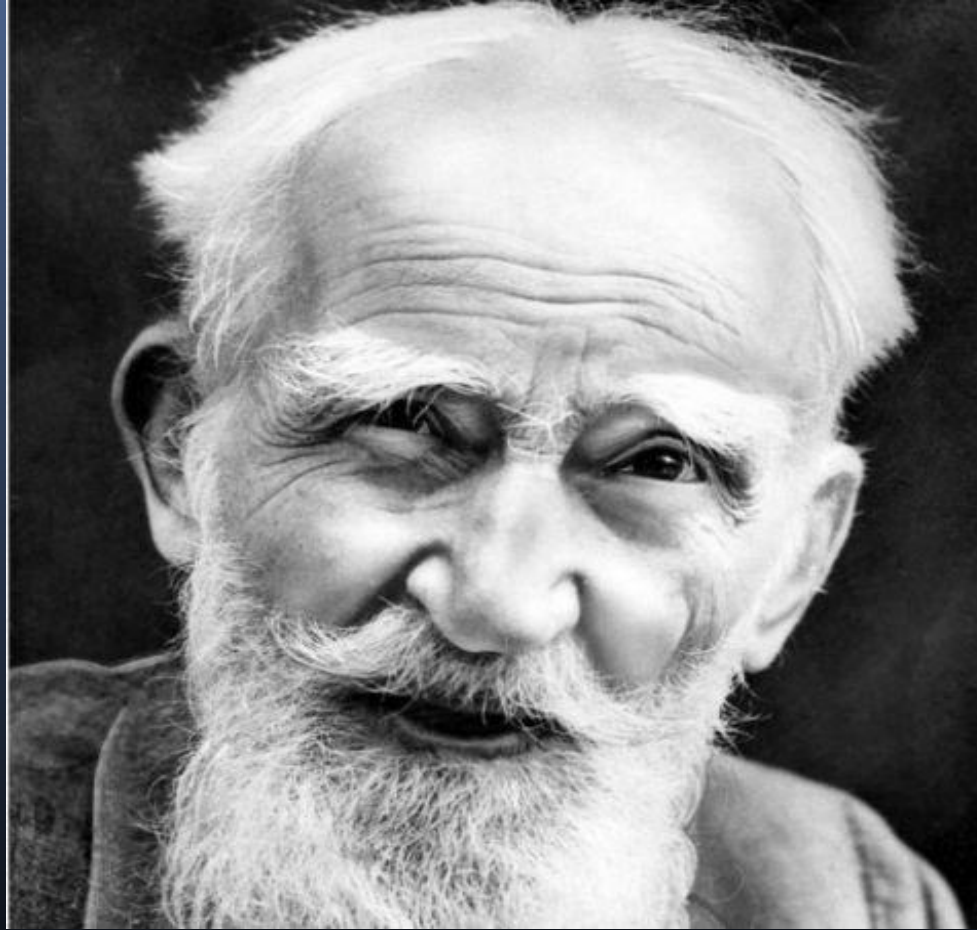
- Крім того, порівняно з міфологічною історією, взаємини сучасних Пігмаліона та Галатеї такі заплутані й дивні, що мимоволі виникає питання: а чи не є вибір назви ще одним парадоксом Шоу? «Хто є хто» в дуеті головних героїв? Пігмаліон насправді створив свою Галатею, а Хіггінс лише «шліфує» особистість, яка поступово змінюється сама й змінює свого «перетворювача».

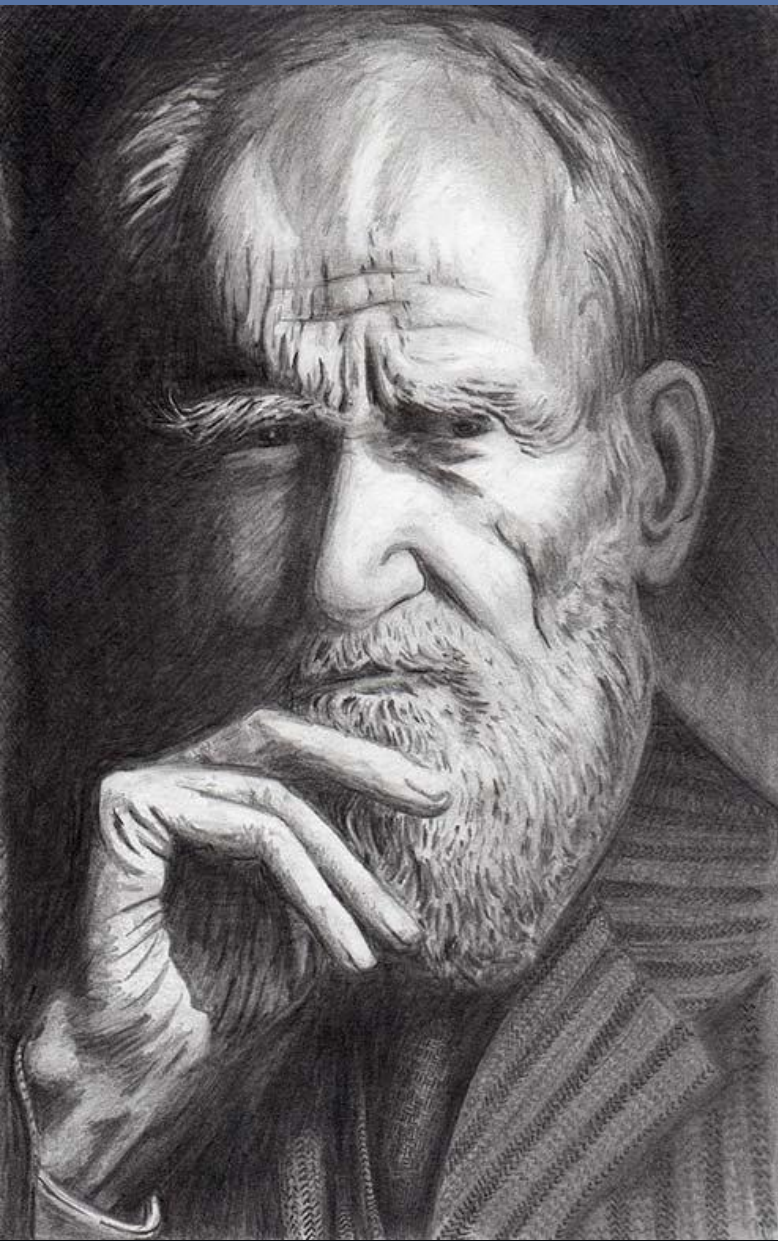


Професор фонетики Хіггінс, який у драмі Шоу виступає своєрідним Пігмаліоном, укладає парі з полковником Пікерінгом, що він проведе науковий експеримент — за кілька місяців навчить вуличну торговку квітами Елізу Дулітл правильній вимові і зробить так, щоб «її з успіхом могли прийняти за герцогиню». Експеримент Хіггінса дає блискучі результати.



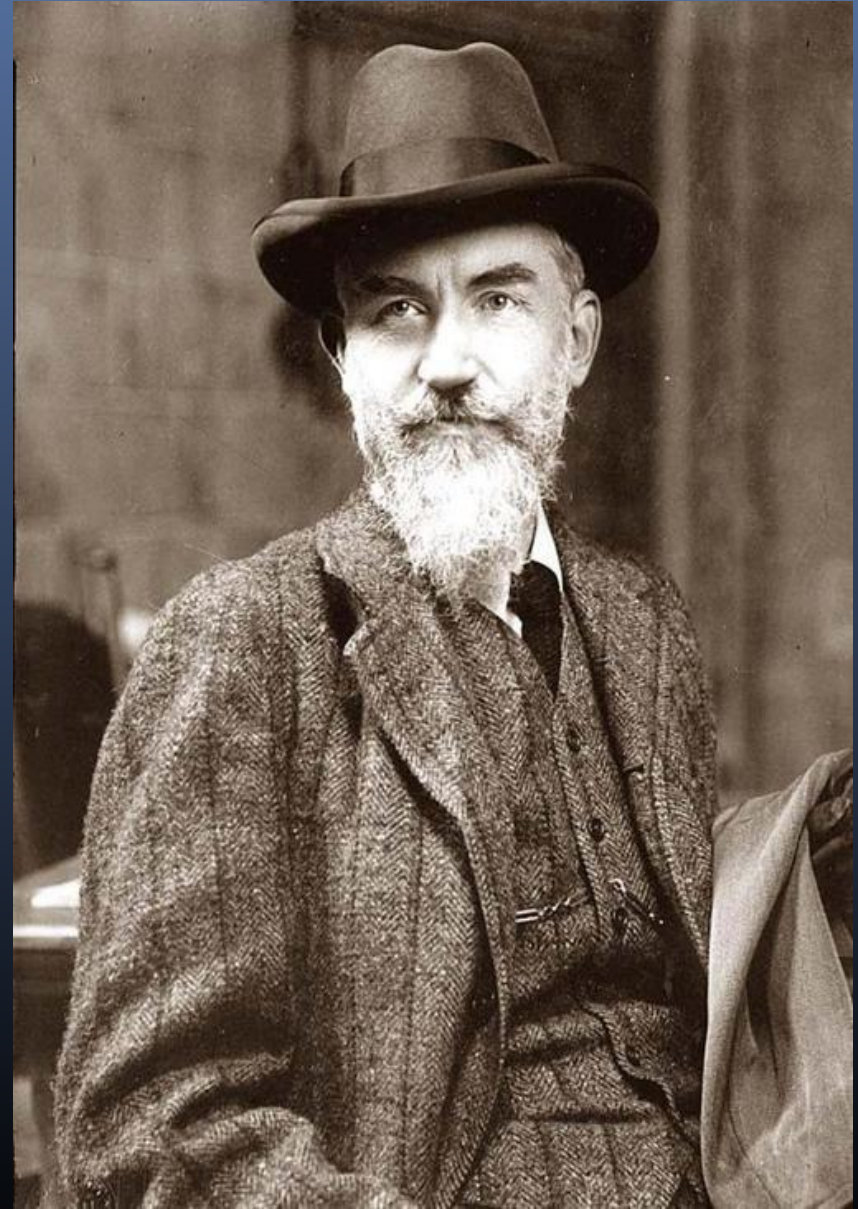
- Хіггінс веде Елізу в аристократичне суспільство, і вона затьмарює світських дам не лише красою. Пігмаліон-Хіггінс, торкнувшись своїм різцем до цієї Галатеї, розбуркав приспані в ній духовні й інтелектуальні сили, і його витвір виявився вищим і кращим за нього самого.



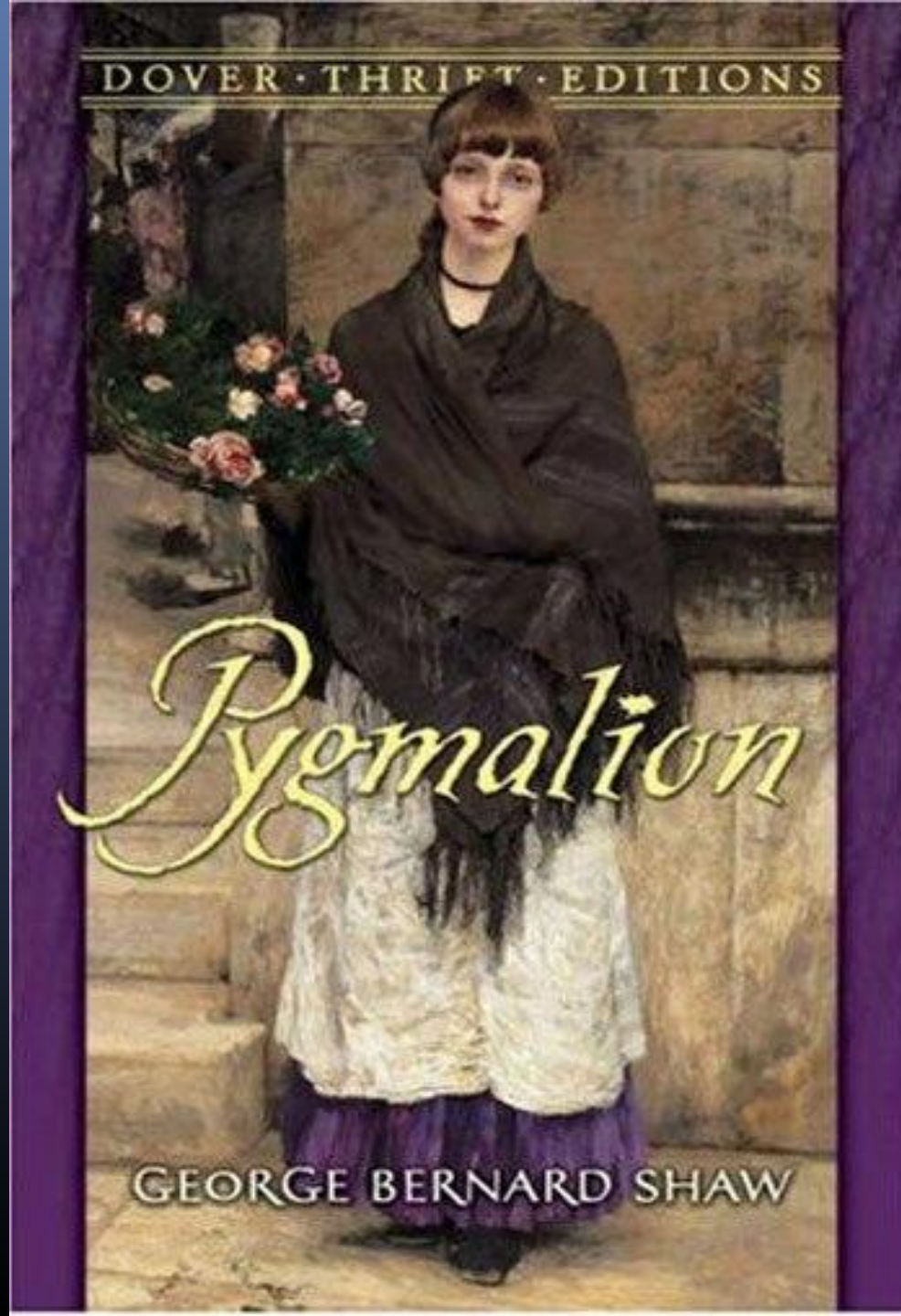


Утім, «науковий» експеримент Пігмаліона-Хіггінса суперечить моральній відповідальності перед Елізою, долею якої він так безвідповідально скористався. Хіггінс порівнює свою роль із роллю Творця. Але для Шоу наслідувати дії Творця ще недостатньо. Він вважає, що творча діяльність людини повинна підпорядковуватися більш високій меті, ніж проста гра з життям.

- Що ж робити з Елізою? Це питання постає не лише перед Хіггінсом, але й перед самим автором «Пігмаліона». Звичайно, можна знову повернути її в безодню злиднів і примусити продавати квіти, можна, нарешті, віддати її заміж за кого-небудь. Утім, «Пігмаліон» не розважальна драма, і Шоу лише кепкує над своїм глядачем, натякаючи на можливість традиційної «щасливої розв'язки».



- Жанр п'єси-дискусії надає характеру пристрасної полеміки висловлюванням і вчинкам персонажів «Пігмаліона».

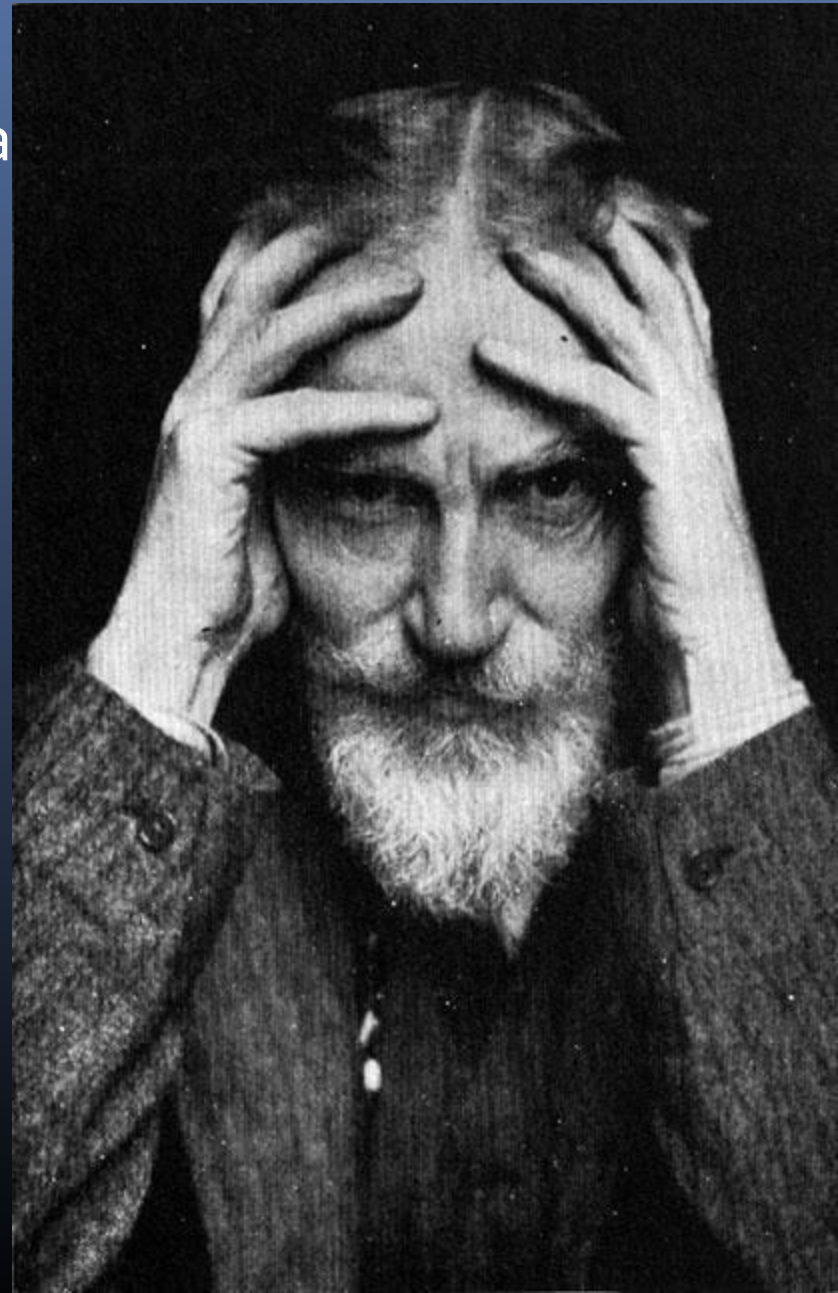


Шлях Бернарда Шоу до слави

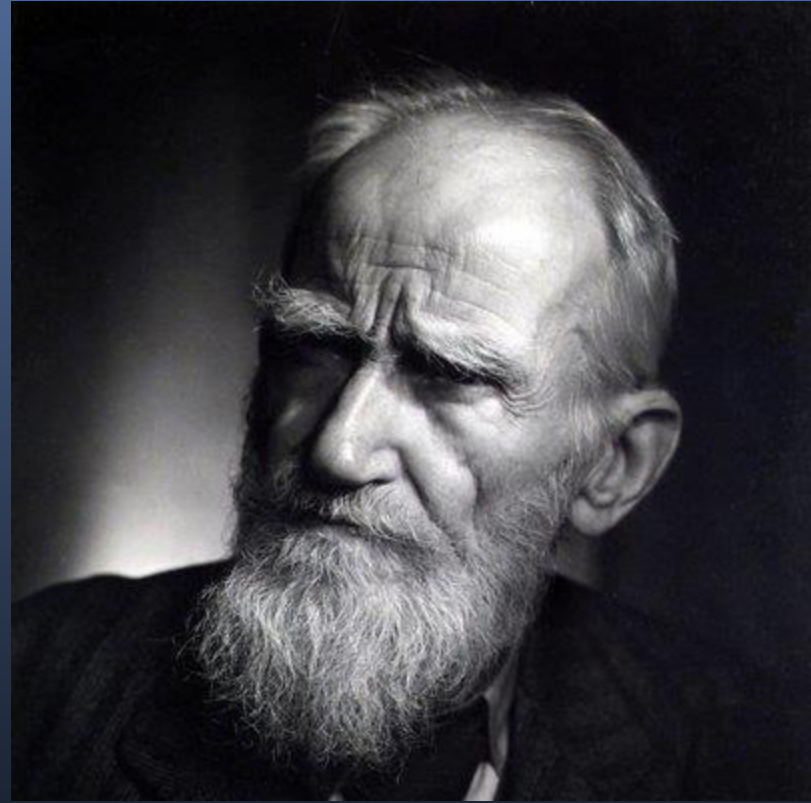
На сценах великих лондонських, а потім і європейських театрів твори Бернард Шоу почали проникати з кінця 1990 -х років, коли він приступив до циклу «Приємних п'єс». Метою Шоу в цих п'єсах також було «перетворити сцену в трибуну пропаганди та арену дискусій», проте він тепер охоче використовував прийоми розважального театру, щоб говорити з публікою звичною їй мовою, не відмовляючись ні від значної і гострої проблематики, ні від іронії і пристрасті до парадоксу.



- Світова слава приходить до Бернарда Шоу після того, як в постановках Х. Гренвілл-Баркера на сцені королівського театру Корт за три сезони (1904-07) пройшли деякі з найбільш значних його п'єс, у тому числі «Людина і надлюдина» (1905), «Майор Барбара» (1905), «Цезар і Клеопатра» (1907). Вони остаточно закріпили за Шоу репутацію поборювача уявних очевидностей.



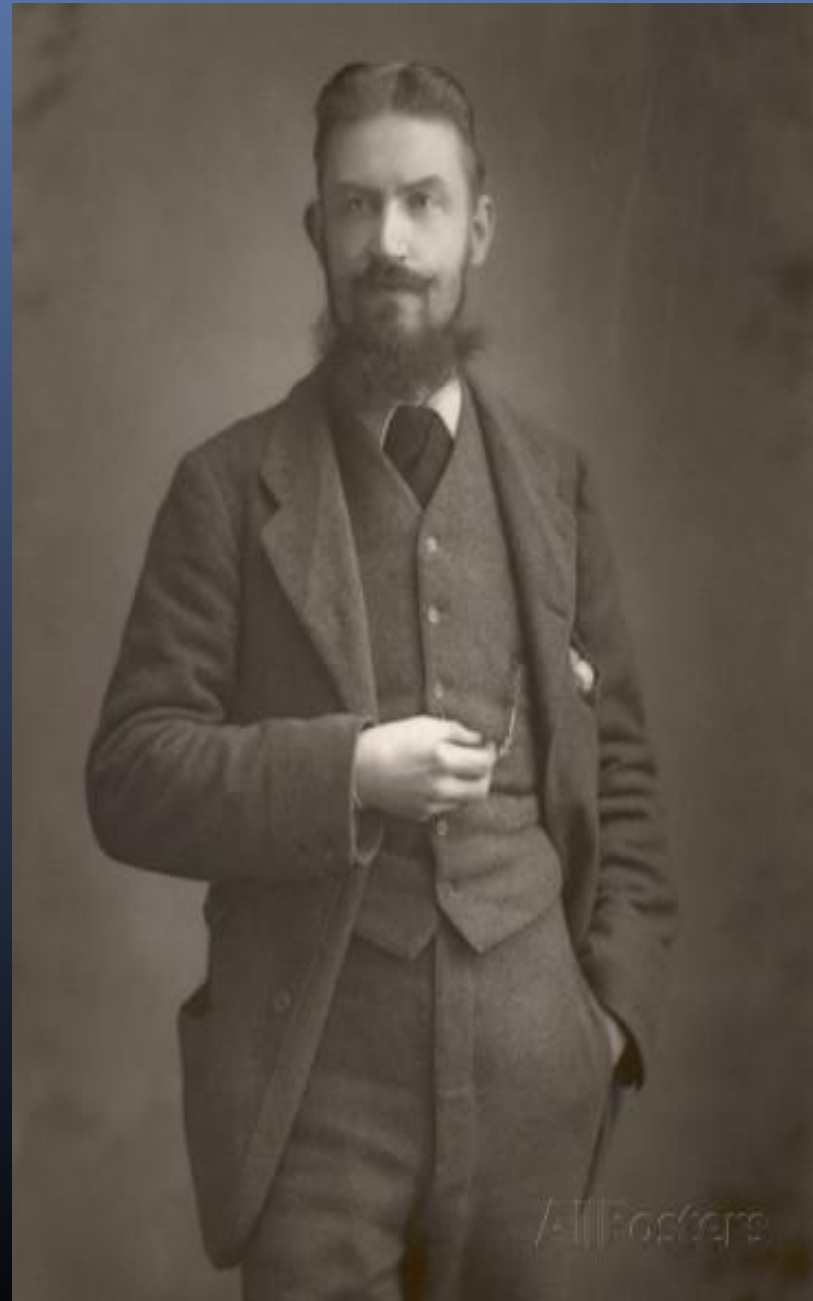
- Іронія Шоу, у якого сатиричний пафос поєднується зі скепсисом, що ставлять під сумнів розумність соціального устрою і реальність прогресу, є головною відмінною властивістю його драматургії, все більш зазначеної тяжінням до філософських колізій. Закиди в «недостатній серйозності», висловлені за адресою Шоу ще Львом Миколайовичем Толстим, повторюються з появою кожної його нової п'єси.



Повернення до соціалізму



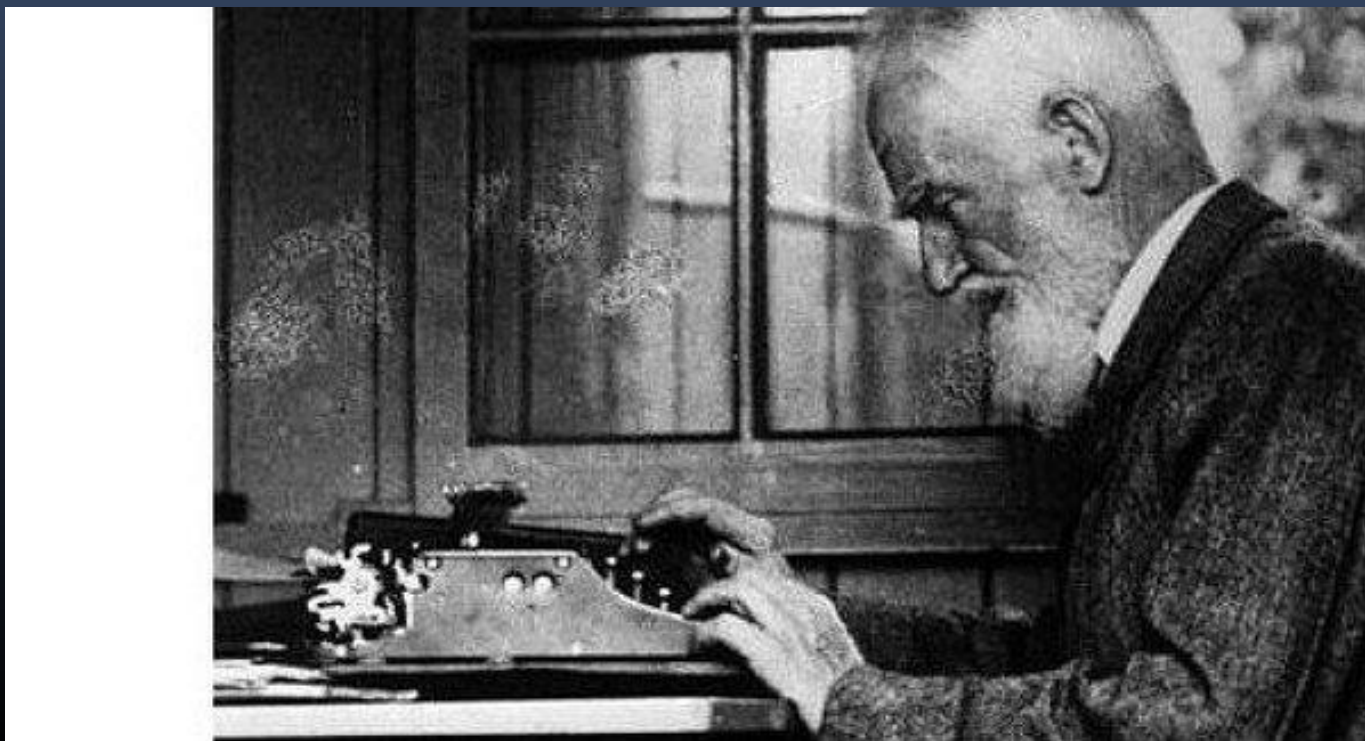
- Войовничий атеїзм поєднувався у Бернарда Шоу з апологією «життєвої сили», яка, у згоді з об'єктивними законами еволюції, повинна в кінцевому підсумку створити вільного і всемогутнього індивідуума, який вільний і від своєкорисливості, і від міщанської обмеженості, і від моральних догм ригористичного характеру.



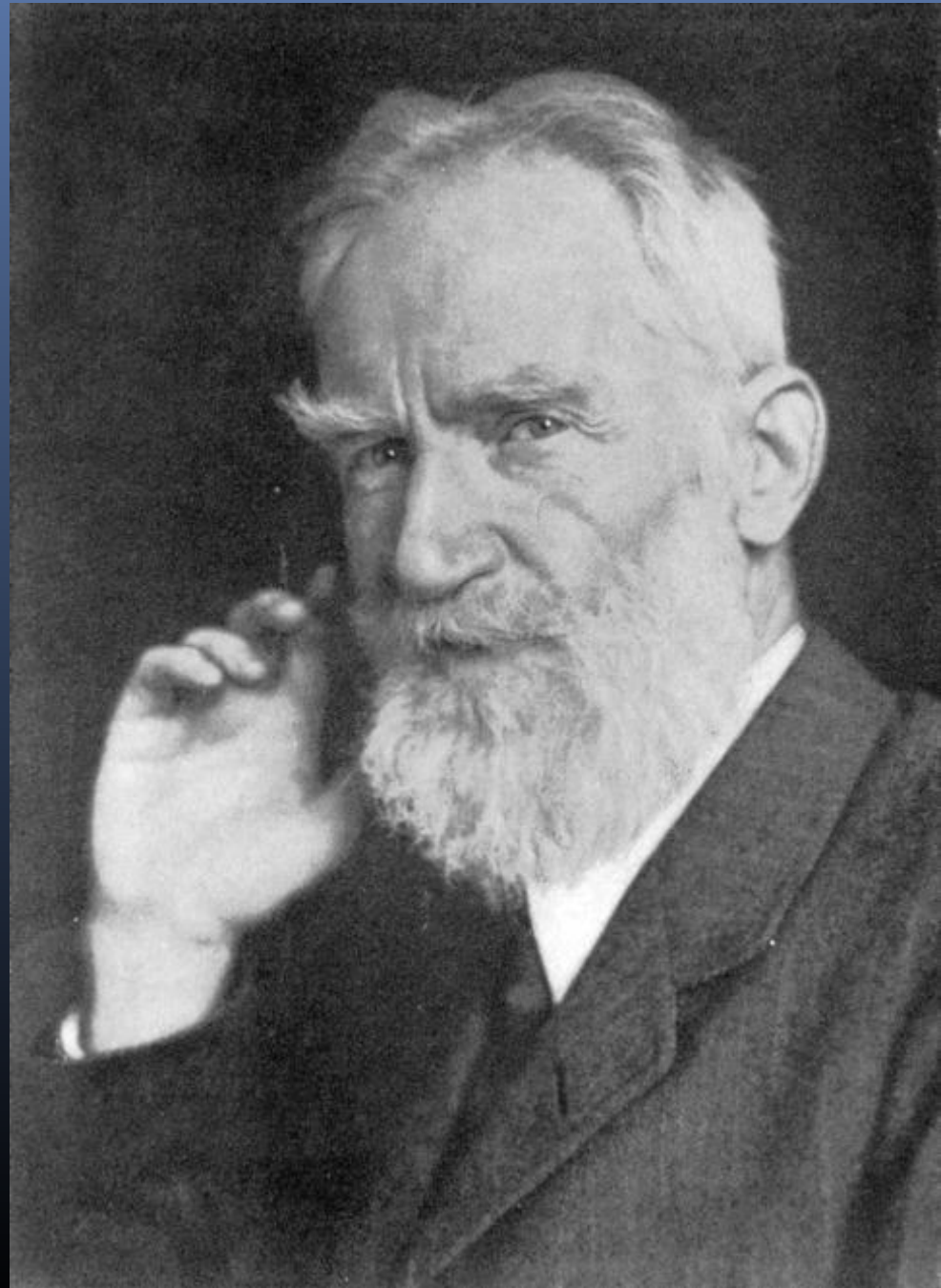


- Праобразом такого суспільства Шоу вважав Радянську Росію. Не раз заявляючи про свою беззастережну підтримку диктатури пролетаріату і висловлюючи захоплення перед Леніним, Бернард Шоу зробив в 1931 поїздку по СРСР і в своїх відгуках про побачене грубо спотворив реальну ситуацію на догоду власним теоретичним поглядам.

Ця позиція наклала відбиток на його філософські п'єси, які звичайно представляють собою відверту проповідь утопічних поглядів Шоу або спробу аргументувати його політичні уподобання. Престиж Шоу-художника створений переважно п'єсами іншого роду, послідовно здійснюють його принцип драми ідей, яка передбачає зіткнення не поєднаних уявлень про життя і систем цінностей.



П'еса - дискусія, яку Шоу вважав єдиною справді сучасною драматургічною формою, вона могла представляти собою і комедію звичаїв, і памфлет, звернений до злободенної теми, і гротескний сатиричний огляд, і «високу комедію» з ретельно розробленими характерами, як в «Пігмаліона» (1913).



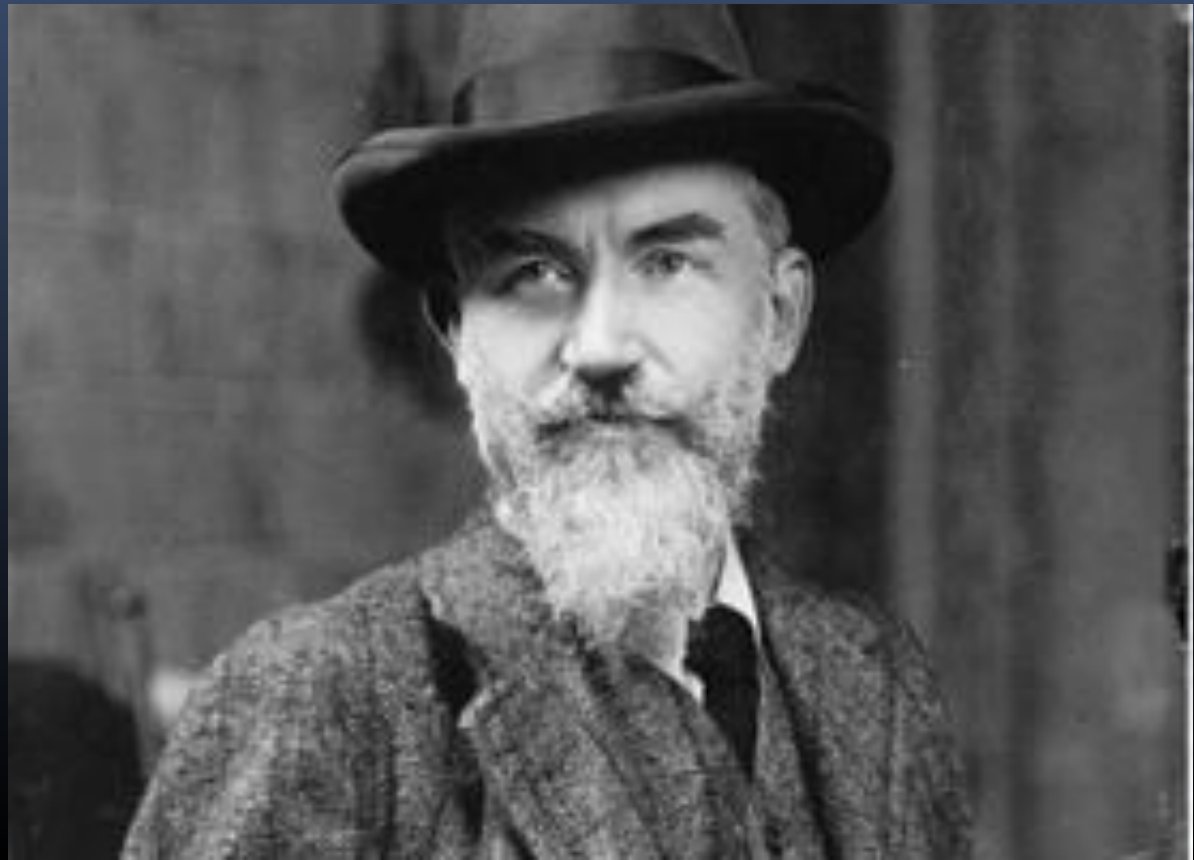


- Жанрова різноманітність драматургії Бернарда Шоу відповідає її широкий емоційний спектр - від сарказму до елегійності роздумів над долями людей, що виявляються жертвами потворних громадських установлень. Проте залишається незмінною вихідна естетична ідея письменника, переконаного, що «п'єса без спору і без предмета спору більше вже не котирується як серйозна драма».



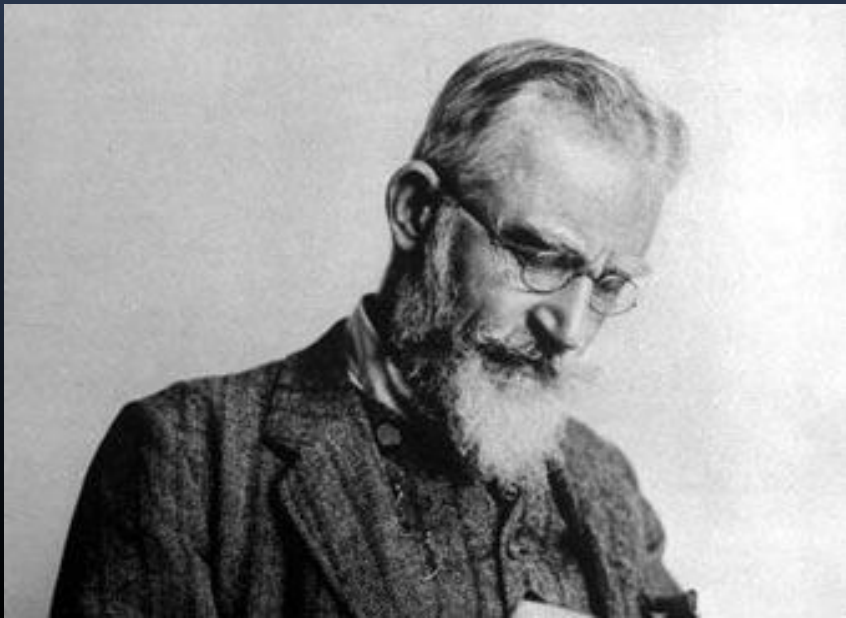
- Його власною найбільш послідовною спробою створити серйозну драму в точному значенні слова була «Свята Іоанна» (1923), що представляє собою версію історії суду і розправи над Жанною д'Арк.

- Майже одночасно написана з п'яти частин п'єса «Назад до Мафусаїла» (1923), дія якої починається в часи творіння і закінчується в 1920 році, всього повніше ілюструє історичні концепції Шоу, сприймає хроніку людства як чергування періодів стагнації і творчої еволюції, як зрештою одержить верх.



Особисте життя Б. Шоу

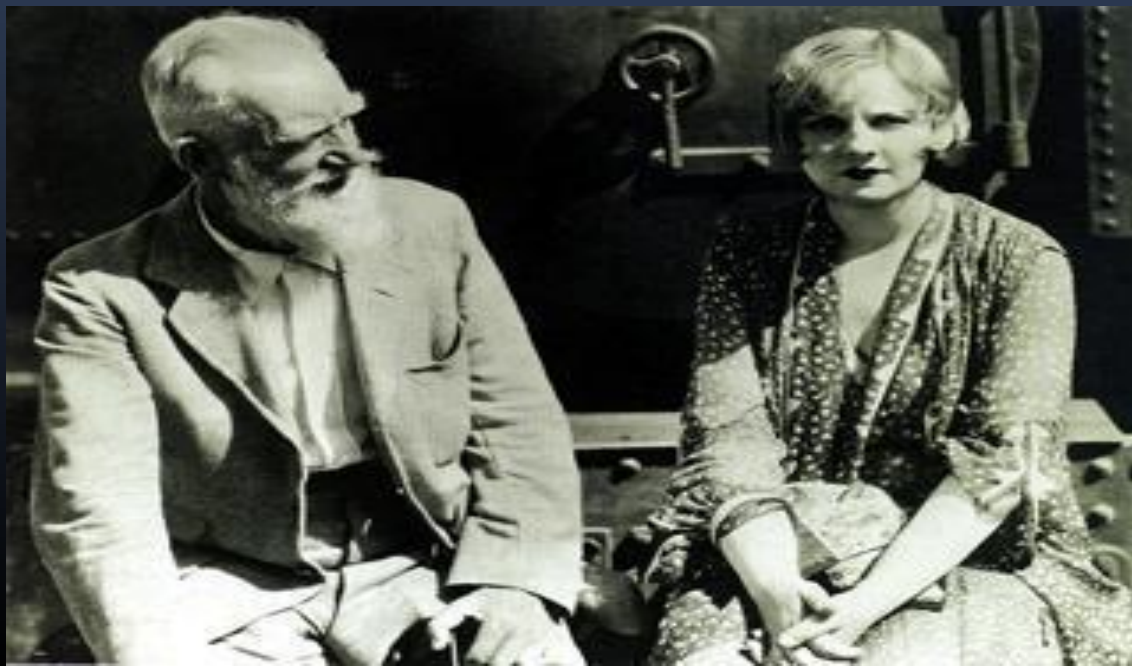
- У травні 1898 р. мільйонерка й соціалістка 40-річна Шарлотта Пейн-Таузенд відпочивала в Європі. Раптом отримала телеграму від приятеля з Лондона. Той повідомляв, що на рік старший за неї містер Джордж Бернард Шоу от-от віддасть Богові душу в своїй квартирі на Фіцрой-сквер, 29. Шарлотта познайомилася з цим ірландцем два роки тому. Він одразу її причарував. Він каламбуривав без упину.





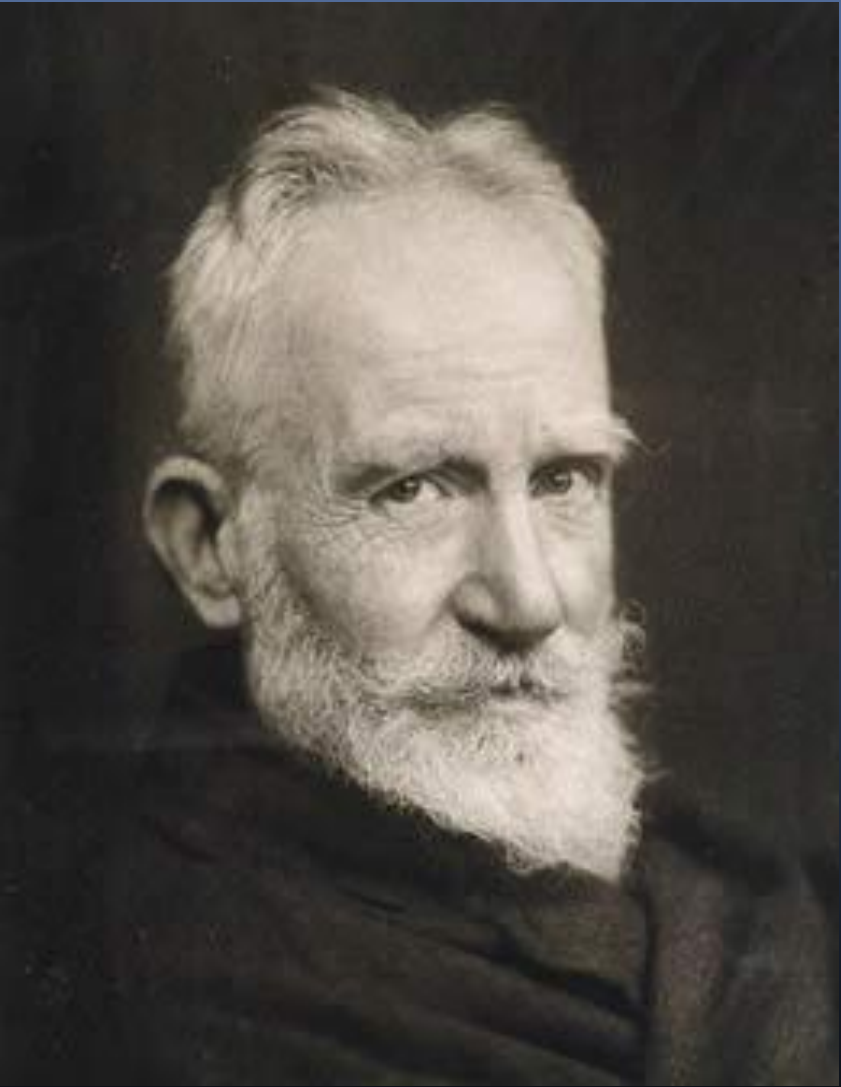
- Через два дні Шарлотта була в Лондоні. Одразу побігла до Шоу. У його тісній, наче комірчина, кімнаті поміщалися лише стіл, дерев'яне крісло-гойдалка та друкарська машинка. Книжки, газети, рукописи, брудні тарілки з недоїденою вівсянкою, чашки з-під какао, яблучні недогризки захаращували підвіконня, підлогу, стіл. Зверху все це було вкрите шаром сажі в палець завтовшки, яка летіла з розчахнутого вікна.

- Шарлотта запропонувала переїхати до неї. Хотіла сама доглядати за письменником, аби він видужав. Той погодився. Вирішили, що ліпше їм буде побратися, адже інакше б по місту пішли погані чутки. Шлюб узяли 1 червня 1898 р. За 45 років подружнього життя вони жодного разу не кохалися — так домовилися ще до весілля, бо обоє вважали секс огидною справою. Тим часом увесь Лондон гудів: Джордж Шоу, цей невдаха-письменник і баламут-соціаліст, урвав дружину, сума посагу якої сягала шестизначної цифри.



ОСНОВНІ ТВОРИ:

- «Професія місіс Воррен»;
- «Пігмаліон» (1913);
- «Дім, де розбиваються серця» (1913—1917);
- «Візочок з яблуками».



- Шоу помер (2 листопада 1950 р.), проживши 94 роки. За заповітом драматурга, його тіло було спалене, а попіл розвіяний у саду. Славетний заперечник міг із цілковитим правом повторити власні слова, сказані ще у 1950 р. у лондонському Темплі: «Проживіть своє життя цілком... і тоді ви помрете, щоби зустріти свого Бога, якщо тільки є Бог, не плазуючи, наче жалюгідний грішник.

Домашнє завдання

1. Зробити записи з життя і творчості Б. Шоу.
2. Прочитати «Пігмаліон» (за хрестоматією).
3. Підготувати інсценування уривку драми «Пігмаліон» (за бажанням).